

95

KANSALLISTEATTERIN

KIRJA

SAMUEL BECKETT

*Godota
odottaessa*

Godota odottaessa

GODOTA
ODOTTAESSA
Samuel Beckett

Suomentanut
Arto af Hällström

ntamo | Kansallisteatteri

Ranskankielinen alkuteos En attendant Godot (1948–1949)

© 1952 by Les Editions de Minuit

Näytelmän esitysoikeuksia valvoo Nordic Drama Corner Oy.

Suomennos © Arto af Hällström, Kansallisteatteri ja
Suomen kansallisteatteri, 2011

ISBN 978-952-215-514-6

Kansi: Marko Kovero

Kannen kuva: © Stefan Bremer ja Suomen Kansallisteatteri

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

2014

ntamo

www.ntamo.net

Aki Salmela

Ei tahattomia symboleja

Godota odottaessa

1. Näytelmä

Näytelmän tilanne on yksinkertainen. Kaksi vanhaa kulkuria odottaa sovittua tapaamista tienposkessa ja odottaessaan he tappavat aikaa. Siinä jotakuinkin kaikki, ja siinä kaikki mikä on yksinkertaista. Käy ilmi, etteivät he tiedä odottamastaan miehestä muuta kuin nimen, ja siitäkään vallitsee epävarmuutta. Godot? He eivät tiedä, miksi he häntä odottavat, tai he eivät muista – muisti ei ole näytelmän henkilöiden vahvimpia puolia – mutta on selvää, että heidän on ehdottoman välttämätöntä olla paikalla kun hän saapuu. He odottavat niin kauan kuin on välttämätöntä. Jos Godot ei tule tänään, he odottavat huomenna. On mahdollista, että he odottivat myös eilen, mutta eilinen on vakaasti jossain heidän muistinsa tavoittamattomissa. Heille on olemassa vain tämä hetki – kaikki sen ulkopuolella on epävarmaa – ja tämä hetki on jonkin tulevan odottamisesta tehty. He eivät ole ehdottoman varmoja edes siitä, odottavatko he oikeassa paikassa. Heitä on pyydetty odottamaan puun luona, mutta onko tuo tuossa puu vai pensas, ja onko se juuri se puu, jota on tarkoitettu? Silti heidän on ehdottomasti, jonkin kammottavan rangaistuksen uhalla, jonkin suurenmoisen palkkion menettämisen pelossa, oltava paikalla kun Godot tulee. Ei epäilystäkään. Kaikki riippuu siitä, heidän tulevaisuutensa, heidän onnensa, heidän pelastumisensa. He eivät voi olla odottamatta. He eivät uskalla olla odottamatta. Sitä paitsi näytelmän edetessä käy selväksi, ettei heillä yksinkertaisesti ole mitään muuta tekemistä, ei enää mitään muuta

mitä odottaa elämältä paitsi, että Godot tulisi ja vapauttaisi heidät odottamiselta. Niinpä he odottavat.

Godot on näytelmä odottamisesta, ja sellaisena se on vääjäämättä ihmiselämän allegoria. Mitä me teemme maailmassa, elämässämme, paitsi odotamme jotain tulevaista tulevaksi ja tapamme aikaa sitä odotellessamme. Lomaa, rakkautta, menestystä, kipujemme loppumista. Vladimirin ja Estragonin suurimpana huolena läpi koko näytelmän on ajan kuluminen. Ei suinkaan se, että aika kuluu, vaan että se kuluu liian hitaasti. He haluavat päästä pois, odottamasta ja ylipäänsä kaikesta. Ei ole liioiteltua sanoa, että koko heidän olemisensa suuntautuu kuolemaa kohti. He tekevät asioita kuluttaakseen aikaa, päästäkseen siitä eroon, ollakseen toisaalla. Oli sitten kyseessä hirttäytymisen suunnittelu tai oman tilanteen päämäärätön pohtiminen, suurin palkinto kaiken lopussa on se, että aika on kulunut. Sen verran vähemmän odottelua jäljellä. Tämä on jotain, mistä he onnittelevat toisiaan.

Godot'n voi lukea absurdirunäytelmänä ja sen voi lukea eksistentiaalisena näytelmänä – ja juuri näillä tavoilla se on perinteisesti luettu – mutta kumpikaan näistä lukutavoista ei tee näytelmälle täyttä oikeutta. Toki Vladimir ja Estragon ovat absurdisissa tilanteissa, mutta se on tilanne, jossa he ovat, eikä se kärjistäen ottaen poikkea maailmasta sellaisena kuin se on. Toki he ovat myös olemisen ongelman äärellä. He ovat oman olemisensa äärellä, niin kuin kuka hyvänsä, eikä heidän olemisensä ole ongelmatonta. Vladimir ja Estragon ovat vanhoja rapistuneita miehiä, joille elämällä on tarjota enää hyvin pieniä porkkanoita ja kivikovia nauriita. He kärsivät, heillä – niin kuin Beckettin henkilöillä yleensäkin – on monenlaisia vaivoja. Toinen ei pysty virtsaamaan ja jopa nauraminen sattuu, toinen ei saa nukuttua, jalat ovat turvoksissa ja kengät hirttävät. Molempien muisti on lyhyt ja petollinen, mieliala kuralla, kyvyt pettävät, ei ole resursseja, ei toivoa, paitsi se minkä Godot tullessaan voisi tuoda. Heidän näkymänsä ovat vähäiset, toiveensa liki olemattomia ja ajatukset karkailevat väkisinkin oman olemisen loppua kohti; heillä on menneisyys, mutta ei tulevaisuutta.

Mitä näytelmä kertoo heidän menneisyydestään? Ei paljoa. He ovat jossain määrin sivistyneitä miehiä, se käy heidän keskustelustaan ilmi – toinen jopa sanoo olleensa runoilija – ja he ovat kokeneet kovia ja eläneet äärimmäisessä köyhyydessä. Käy myös ilmi, että he

ovat kulkeneet yhdessä jo hyvän aikaa. Viisikymmentä vuotta. Mutta miksi? Ne ovat olleet pitkät ja vaikeat viisikymmentä vuotta. Heidän mieleensä ei vaeltele nostalgisia muistoja paremmilta ajoilta, toisin kuin vaikkapa Godot'n sisarteokseksi helposti asettuvan *Leikin loppu*-näytelmän henkilöillä. He ovat ystäviä ja pitävät toisistaan huolta. Heidän suhteensa laatu on herättänyt kaikenlaisia epäilyjä kaikkein vilkkaimman mielikuvituksen omaavien katsojien parissa, mutta on selvä, että Vladimir ja Estragon ovat viimeistään jo tässä liki pyhimysmäisessä rappion vaiheessaan kaiken sukupuolisuuden tuolla puolen. He tietävät, että ainoa keino, jolla heidän kuolemaa kohti kulkeva ruumiinsa voisi vielä saada erektion, on hirttäytyminen. Vladimir ja Estragon ovat tovereita, ystäviä jopa; he ovat kuin vanhat aviopuolisot, jotka ovat toisistaan pääsemättömissä sekä hyvässä että pahassa. Toinen tuskin voisi olla olemassa ilman toista. Ajatelkaa Vladimiria ilman Estragonia. Ajatelkaa Estragonia ilman Vladimiria. Mikä tyhjiys, mikä lohduttomuus, mikä lopullinen kuollut ilottomuus täyttääkään näyttämön. Juuri toistensa kautta Vladimir ja Estragon ylipäänsä ovat olemassa. Juuri heidän välisensä lohduttoman dynamiikan kautta koko näytelmän maailma on olemassa. Yksinäisyydessä lohduttomuus on yksinomaan lohdutonta, jaettuna se on jotain kokonaan muuta, kenties komedia. Vaikka sitten tragikomedia, tilaisuus nauraa lohduttomuuden kustannuksella.

Mutta 'Didi' ja 'Gogo' eivät ole näytelmän ainoat henkilöt. Molemmissa kohtauksissa tapaamme myös rikkaan miehen ja hänen orjansa, Pozzon ja Luckyn. Hekään eivät ole järin mieltäylentävä hahmopari. Ensimmäisen kohtauksen Pozzo on ilmeisen mahtava mies, pikemminkin jonkinlainen feodaaliherra, ja Lucky on hänen ikäloppu orjansa, jota hän on viemässä markkinoille myytäväksi koska ei enää siedä tätä. Joskus aikoinaan Lucky on ollut Pozzon älyllinen viihdyttäjä, jopa opettaja, "hoksu" niin kuin hän tätä kutsuu; suuri ajattelija ja peto tanssimaan. Nyt Lucky on vanha, väsynyt ja rappeutunut mies, josta ei enää ole sen paremmin ajattelemaan kuin tanssimaankaan. Pozzon mukaan hän on ottanut kantajan osan säilyttääkseen edes jonkinlaisen paikan tämän palveluksessa, mutta edes tästä hän ei tahdo enää suoriutua. Itse asiassa Luckylla tuottaa vaikeuksia pysyä ylipäättään hereillä. Pozzo kohtelee Luckya niin väkivaltaisesti ja niin suurella ylenkatseella, että jopa Vladimir ja Estragon ottavat asiakseen järkyttyä tästä.

Ensimmäinen näytös huipentuu Luckyn pseudo-oppineeseen ja skatologiseen monologiin, jonka yleistunnelma on kuin harhailisi korkean ajattelun hyvin pahaan kuntoon päässeissä raunioissa. Luckyn puhe on silkkaa siansaksaa, jonka taustalta voi kuitenkin erottaa ikään kuin kasaan painuneita ja toistensa sekaan romahtaneita ajatuksia, ajatusten kaikuja, oppineen retoriikan puuroutuvia muotoja.

Kaikki näytelmän henkilöt ovat pitkällä kukin omanlaisensa hajoamistilan kourissa, mutta Luckyn rapistuneisuus on kaikkein räikeintä. Hänessä ei ole enää merkkiäkään niistä menneen suuruuden päivistä, joita Pozzo hänestä kertoo. Luckyn tanssi on surkeaa nytkähtelyä, ajattelu puuroutuvaa ja nykivää mokellusta, ja jopa kantajaksi hän on epäpätevä. Erään produktion ohjaaja kysyi Beckettiltä, miksi tämän kaikkein surkeimman henkilöhahmon nimi oli Lucky, "onnekas". "Kenties siksi, ettei hänellä ole enää mitään mitä odottaa", Beckettin kerrotaan vastanneen. Ja todella, jos kaikki näytelmän henkilöt horjuvatkin olemisensa rajoilla, Lucky tuntuu jo astuneen oman olemisensa tuolle puolen. Hänellä ei ole omaa tahtoa, vain joitain pieniä kyteviä katkeruuden ja lohduttomuuden kekäleitä, jotka paljastuvat parina kyynelleenä poskella tai äkäisenä potkuna kun näitä hänen sisäisyytensä viimeisiä ilmentymiä koetetaan pyyhkiä hänen kasvoiltaan pois.

Kaiken kaikkiaan Lucky ja Pozzo muodostavat yhden surkeimmista parivaljakoista, joita teatterin lavalla on nähty. He ovat sekoitus julmuutta ja lohduttomuutta, inhoa, riistoa, riippuvaisuutta ja silkkaa naurettavuutta. Heidän tehtäväkseen jää luoda vaihtelua Vladimirin ja Estragonin odotteluun. Heidän tehtäväkseen jää luoda kuvaa inhimillisestä todellisuudesta, joka on pelottava, vihamielinen, käsittämätön, ja ennen kaikkea epävarma. Yhtenä päivänä Pozzo on mahtava mies, joka jakelee käskyjä ja ylenkatsoo muita. Seuraavana hän on sokea reppana, joka ei edes kykene kaaduttuaan nousemaan maasta. Heidän maailmassaan vain Luckyn rappion lopullisuus on pysyvää ja varmaa.

Entä kuka tai mikä on se Godot, jota näytelmässä niin hartaasti odotetaan tulevaksi; tämä eräänlainen vapahtaja, josta päähenkilöiden tulevaisuus niin suuressa määrin riippuu? Erityisesti englanninkielisissä maissa Godot on ollut helppo tulkita Jumalaksi, sisältyyhän tämä tulkinta jo itse Godot'n nimeen. Näytelmässä on myös paljon kristinuskoa sivuavia pohdintoja ynnä pieniä vihjeitä, joista Godot'n

VLADIMIR Sano: Minä olen onnellinen.
ESTRAGON Minä olen onnellinen.
VLADIMIR Niin minäkin.
ESTRAGON Niin minäkin.
VLADIMIR Me olemme onnellisia.
ESTRAGON Me olemme onnellisia. (*Hiljaisuus.*)
Mitä me nyt tehdään kun ollaan onnellisia?
VLADIMIR Odotetaan Godota.

Samuel Beckettin mestariteos *Godota odottaessa* (*En attendant Godot*, 1948-49) ilmestyy Kansallisteatterin kirja -sarjassa Arto af Hällströmin uutena suomennoksena. 1900-luvun merkittävimpanä pidetyn draaman tematiikkaan ja syntyvaiheisiin luo katsauksen runoilija Aki Salmelan esipuhe "Ei tahattomia symboleja".

"Godot'n voi lukea absurdina näytelmänä ja sen voi lukea eksistentiaalistisena näytelmänä – ja juuri näillä tavoilla se on perinteisesti luettu – mutta kumpikaan näistä lukutavoista ei tee näytelmälle täyttä oikeutta. Toki Vladimir ja Estragon ovat absurdissa tilanteessa, mutta se on tilanne, jossa he ovat, eikä se kärjistäen ottaen poikkea maailmasta sellaisena kuin se on. Toki he ovat myös olemisen ongelman äärellä. He ovat oman olemisensa äärellä, niin kuin kuka hyvänsä, eikä heidän olemisensa ole ongelmatonta. Vladimir ja Estragon ovat vanhoja rapistuneita miehiä, joille elämällä on tarjota enää hyvin pieniä porkkanoita ja kivikovia nauriita."

Aki Salmela

